

Смоков Сергій Михайлович –
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ НОРМ НОВОГО КПК УКРАЇНИ

Розглянато проблемні питання, які виникли у працівників органів прокуратури і органів досудового розслідування у зв'язку з практичним застосуванням нового КПК України і внесенням відомостей про кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, і шляхи їх подолання.

Ключеві слова: кримінальне провадження; КПК України; Єдиний реєстр досудових розслідувань; слідчий; прокурор.

Рассмотрены проблемные вопросы, которые возникают у работников органов прокуратуры и органов досудебного расследования в связи с практическим применением нового УПК Украины и внесением сведений об уголовных правонарушениях в единый реестр досудебных расследований, и пути их преодоления.

Ключевые слова: кримінальне осудження; УПК України; Єдиний реєстр досудебних розслідувань; слідчий; прокурор.

The article deals with the problematic issues that arise for prosecutors and pre-trial investigation authorities in practical application of the new Criminal Procedure Code of Ukraine and making statements about criminal offenses into the unified register of pre-trial investigations, and methods of their overcoming.

Keywords: criminal proceedings; Criminal Procedure Code of Ukraine, the Unified register of pre-trial investigation, an investigator, a prosecutor.

20 листопада 2012 р. вступив в дію новий КПК України. До його прийняття та вступу в дію серед учених процесуалістів і не тільки, практичних працівників правоохоронних органів, та суду, політиків і просто пересічних громадян точилась гостра дискусія, як по окремих нормах майбутнього КПК, так і щодо нього взагалі. Дискутуючи, розділились на два протилежних табори, одні вітали новий КПК України, інші були категорично проти нього. Не приймаючи жодної сторони, спробуємо дослідити окремі проблемні питання, які виникли у перші місяці застосування цього Кодексу у практичних працівників досудового розслідування і прокуратури Одеської області.

Проблемним питанням є здійснення прокурорами відділів прокуратури області процесуального керівництва під час провадження досудового розслідування слідчими слідчого управління ГУМВС України в Одеській області та підтримання державного обвинувачення в суді у таких кримінальних провадженнях. Проблема полягає в тому, що слідчі цього підрозділу здійснюють досудове розслідування у кримінальних провадженнях про правопорушення вчинені на території різних районів області, у тому числі розташованих на значній віддаленості від м. Одеси (понад 300 км). Обвинувальні акти за результатами розслідування таких кримінальних проваджень надсилаються у районі суди області за місцем учинення правопорушення, тому здійснення у них підтримання державного обвинувачення працівниками прокуратури області є проблематичним та потягне втрату великої кількості часу, необхідного до здійснення виїздів до вказаних судових органів та позначиться до зниження ефективності їх роботи.

Нині навіть прокурор області своїм електронним ключем, через ЄРДР не може призначити працівників міськрайонних прокуратур області для здійснення процесуального керівництва та підтримання державного обвинувачення. Вирішенням такого питання може стати внесення змін до наказу Генерального прокурора України від 17 вересня 2012 р. № 69 «Про порядок ведення ЄРДР» призначення, згідно з ч. 1 ст. 37 КПК України за такими провадженнями групи прокурорів, до якої включати прокурорів міськрайпрокуратур за місцем розташування судів, для забезпечення такими прокурорами підтримання державного обвинувачення у суді.

КПК України чітко не визначено час закінчення строків досудового розслідування. Так, ст. 283 КПК вбачає, що досудове розслідування закінчуються зверненням прокурора до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, про що вносяться відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Водночас, чітко не визначено чи є датою завершення досудового розслідування безпосередньо дата підписання прокурором відповідного клопотання або обвинувального акту, чи дата його направлення до суду (реєстрації у канцелярії прокуратури), чи дата фактичного надходження таких документів до канцелярії суду, чи дата внесення прокурором відповідних відомостей до ЄРДР.

На нашу думку, датою завершення досудового розслідування слід вважати дату його надіслання до суду через канцелярію прокуратури та дату внесення прокурором відповідних відомостей до ЄРДР.

Потребує роз'яснення питання про місце та порядок зберігання матеріалів кримінального провадження після надіслання обвинувального акту до суду. За логікою такі матеріали кримінальних проваджень мають зберігатись у прокурора, який наглядав за досудовим розслідуванням і який потім буде підтримувати обвинувачення у суді. Для збереження кримінальних проваджень і недопущення їх втрати вважаємо необхідним розробити відповідну інструкцію про порядок зберігання матеріалів кримінального провадження в органах прокуратури, визначення конкретних місць зберігання таких матеріалів, відповідальних осіб, порядок видачі матеріалів кримінальних проваджень для використання під час судового провадження.

Згідно з вимогами ч. 7 ст. 236, ч. 7 ст. 237 КПК України вилучені під час обшуку (в тому числі особистого) або огляду речі та документи, що не належать до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном. При цьому, Закон не містить виключень щодо переліку такого майна залежно від того чи належить воно підозрюваному чи ні. Тим більше, що при проведенні таких слідчих дій встановити належність речі на місці або на наступний робочий день майже неможливо. Водночас, згідно з ч. 1 ст. 167 КПК України, тимчасовим вилученням майна є фактичне позбавлення підозрюваного можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним його майном до вирішення питання про арешт майна або його повернення.

Згідно з ч. 5 ст. 171 КПК України клопотання про арешт тимчасово вилученого майна має бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його вилучено.

З урахуванням цих положень КПК України виникають такі проблемні питання: як слід поступити з майном, яке належить особам, які не мають значення до кримінального провадження і яке вилучено під час обшуку і в подальшому буде визнано речовим доказом; чи необхідно щодо всього майна, яке вилучається в ході обшуку та огляду, на наступний робочий день звертатись з клопотанням до суду про його арешт, уважаючи таке майно тимчасово вилученим; якщо такі дії слід робити лише щодо майна підозрюваного, то з якого моменту майно слід уважати тимчасово вилученим, якщо після з'явлення у провадженні підозрюваного буде з'ясовано, що вилучене майно належить йому, або якщо на момент вилучення майна його власник був невідомий; чи можна тимчасово вилучати в ході обшуку майно підозрюваного для його подальшого арешту для забезпечення цивільного позову або конфіскації майна, якщо це майно не є набутих у результаті вчинення кримінального правопорушення, доходом від нього, або на яке спрямоване кримінальне правопорушення (п. 4 ч. 2 ст. 167 КПК України).

Уважаємо за доцільне передбачити можливість тимчасового вилучення та накладення арешту на майно, яке є речовим доказом у провадженні, як належного підозрюваному, обвинуваченому так й іншим

особам. Для забезпечення цивільного позову та конфіскації майна необхідно дозволити накладання арешту на все майно підозрюваного (обвинуваченого). Частиною 5 ст. 171 КПК України зазначено, що клопотання слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна має бути надано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, в якій його вилучено. Зазначений строк є замалим, оскільки до наступного робочого дня, враховуючи те, що обшук є невідкладною слідчою дією і може бути проведений і закінчений після 22 годин, неможливо вирішити питання належать чи ні вилучені речі до кримінального правопорушення, яке розслідується, і мають чи ні ці речі відношення до інших правопорушень (наприклад, крадіжок чужого майна) також слідчому і прокурору водночас необхідно вирішувати питання про складення повідомлення про підозру, якщо особа затримана, підготовку клопотання про обрання затриманому запобіжного заходу, проведення інших слідчих дій.

Тому, на нашу думку, доцільним є внести зміни до ч. 5 ст. 171 КПК України в частині повернення тимчасово вилученого майна не на наступний робочий день, а протягом трьох днів з моменту його вилучення.

Нині відсутнє законодавче тлумачення «кримінального проступку», внаслідок чого неможливо законна кваліфікація дій осіб щодо нетяжких злочинів. Необхідно найближчим часом надати законодавче тлумачення поняття «кримінальний проступок».

Не врегульований залишився у новому КПК України порядок фізичного затримання та обшуку особи згідно з ч. 1 ст. 208 КПК України до внесення даних у ЄРДР. Наприклад, у випадку, коли особа, побачивши працівників міліції, почала втікати. Після фізичного затримання цієї особи необхідно провести її обшук або огляд з метою знайдення та вилучення наркотичних засобів, зброї, що неможливо здійснити згідно з правилами ст. 223 та 236 КПК України.

Уважаємо за доцільне передбачити у ч. 3 ст. 208 КПК України право при фізичному затриманні особи згідно з ч. 1 цієї статті її догляд, без участі понятих, на предмет вилучення зброї та інших предметів якими можна завдати тілесні ушкодження.

КПК України не визначено документ, яким має бути оформлено письмове підтвердження стороною кримінального провадження факту отримання доступу до матеріалів із зазначенням найменування таких матеріалів. У зв'язку з цим доцільно у ч. 9 ст. 290 КПК України визначити, що письмове підтвердження стороною кримінального провадження факту отримання доступу до матеріалів із зазначенням найменування таких матеріалів є документом, який складається у довільній формі стороною, що отримала доступ до матеріалів. У документі обов'язково має бути зазначено час ознайомлення з матеріалами.

Тепер, що стосується єдиного реєстру досудових розслідувань. У системі ЄРДР не передбачена можливість пошуку кримінальних проваджень загалом всіх органів прокуратури або МВС, ДПС, СБУ, а також категорій злочинів (про злочини з ознаками корупції, вчинені у бюджетній системі, у сфері земельних правовідносин та ін.), що у свою

чергу ускладнює роботу структурних підрозділів апарату прокуратури МВС ДПС СБУ з моніторингу злочинів. Електронні ключі керівників слідчих управлінь ГУМВС України не дають можливості відслідковувати кримінальні провадження, зареєстровані слідчими міліції у своїх областях, а лише з апарату слідчих управлінь. У п. 2.2 Положення про порядок ведення ЄРДР, зазначено, якщо у заяві, повідомленні не зазначено всі відомості про вчинене кримінальне правопорушення, проводяться певні дії у строк, що не перевищує 7 днів. Якщо в результаті проведених дій встановлено обставини, які свідчать про вчинення кримінального правопорушення, то за згодою прокурора проводиться досудове розслідування. У разі не підтвердження під час перевірки обставин, які свідчать про вчинення кримінального правопорушення, приймається постанова про закриття кримінального провадження.

Виникає запитання: чи підлягає реєстрації в ЄРДР заява чи повідомлення, в якому не зазначено достатньої інформації про вчинене кримінальне правопорушення одразу після його надходження до органу досудового розслідування. Якщо так, чому прокурор надає згоду на досудове розслідування тільки після проведення певних перевірочних дій, якщо ч. 2 ст. 214 КПК України передбачено, що досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР.

У разі якщо заява чи повідомлення, у якому не зазначено достатньої інформації про вчинене кримінальне правопорушення, не підлягає реєстрації в ЄРДР до встановлення такої інформації, на яких підставах приймається постанова про закриття кримінального провадження.

Що мається на увазі під словом «тощо» у ч. 1 п. 2.2 Положення. Чи передбачені інші перевірочні дії, окрім надіслання вимоги про надання документів, даних. (Наприклад, опитування службових осіб установ, підприємств та організацій, свідків події).

Усі ці питання потребують негайного вирішення та удосконалення електронної версії «Єдиного реєстру досудових розслідувань» і приведення наказу від 17 вересня 2012 р. № 69 Генерального прокурора України до вимог ст. 214 КПК України, або внесення змін до цієї статті КПК. Згідно з підрахунками слідчого управління ГУМВС в Одеській області на одного слідчого ОВС згідно з штатним розкладом у середньому навантаження становить 40,8 кримінальних правопорушень, а з урахуванням некомплекту, декретних відпусток у м. Одесі це навантаження у середньому доходить до 70 кримінальних правопорушень на одного працюючого слідчого. Для того щоб вирішити питання про отримання дозволу на проведення негласної слідчої дії слідчий витрачає у середньому п'ять днів, а для обрання будь-якого запобіжного заходу витрачається два дні. За таким навантаженням слідчий не може працювати якісно і взагалі повноцінно виконувати свої функціональні обов'язки.

Що ми пропонуємо у зв'язку з цим: це негайне розроблення і введення в дію кодексу про кримінальні проступки, про що вже йшлося,

що дасть змогу розгрузити слідчих; введення додаткових посад слідчих; зміни до КПК України в частині вирішення питання про обрання таких запобіжних заходів як особисте зобов'язання і особиста порука слідчим особисто за погодженням з прокурором без участі слідчого судді, а також прийняття слідчим самостійно рішення про привід особи, якщо вона не з'являється на виклики під час проведення досудового розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 27 квіт. 2012 р.
2. Про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань :
Наказ Генерального прокурора України від 17 верес. 2012 р. № 69.